

**Wichterlovo gymnázium, p.o., Čs. exilu
669, Ostrava-Poruba**

**Kundera, Milan
Žert**

Zpracovala: Andrea Špoková

Vedoucí práce: Jaroslava Indrová

Obsah

Obsah.....	1
1 Žert a Milan Kundera.....	2

2 Proč jsem vstoupil a proč jsem (byl) věrný?.....	2
3 Lavice obžalovaných.....	3
3.1.....	3
3.2.....	4
3.3.....	5
3.4.....	5
4 Proč nezůstali věrní?.....	6
5 Použitá literatura	8

1 Žert a Milan Kundera

Před několika měsíci světem proletěla zpráva, že nejslavnější český spisovatel (mám na mysli ve světovém měřítku – to on bezpochyby je) Milan Kundera je *podezřelý* z udání jistého Miroslava Dvořáčka. Ačkoliv ještě není zcela jasné, jak byl Kundera v této kauze z 50. let minulého století zaangažován, připomnělo nám to jeho velice rozporuplnou minulost. Víme, že byl od roku 1948 členem komunistické strany, z níž byl v roce 1950 vyloučen (později přijat zpět a zase vyloučen), a dostal nesmazatelnou nálepku „toho, co byl kdysi *komanč*“. Díky jeho vystupování a projevům z něj 60. léta naopak udělala jednoho z hrdinů Pražského jara a po roce 1968 mu bylo u nás znemožněno dále publikovat. Následným odchodem (tak trochu vynuceným) do Francie a zpřetrháním vazeb s rodnou zemí se opět dočkal odsouzení právě ze strany Čechů.

Vzhledem k tomu, že kniha *Žert* se opírá o podobný příběh, jakým si Kundera prošel v roce 1950, nabízí se možnost založit tuto esej na souvislostech mezi autorem a jeho hlavním hrdinou Ludvíkem Jahnem. Ale já to neudělám. Ano, často je dobré (ne-li nutné) znát autorův život pro pochopení smyslu díla a někdy je i nemožné neodhlédnout od našich znalostí o tvůrci. Postřehy pak vztahujeme rovnou k reálné osobě, místo abychom zůstali jen v mezích jejích představ, které vložila do románu. Pokud se nejedná o autorovu veřejnou a osobní zповěď (což – přiznávám – by však mohl být zrovna Kunderův případ), myslím si, že není důvod dál pátrat po reálných zkušenostech ovlivňujících motivy hrdinova jednání.

2 Proč jsem vstoupil a proč jsem (byl) věrný?

Když mi bylo asi čtrnáct let, chtěla jsem napsat fantasy román, který by byl jakousi alegorií na socialistický totalitní systém, jaký jsme zažili

v druhé polovině 20. století (ačkoliv jsem to na vlastní kůži pocítila pouze 15 dní, i tak na sebe беру skrze to „jsme“ zodpovědnost za naše dějiny). Požádala jsem tátu, aby mi přiblížil dobu represí a pocity lidí, kteří je zažili. Chtěla jsem vědět, jaké to bylo ráno vstát s tíživým pocitem na hrudi, že cokoliv udělám, řeknu či napíšu, může být tím posledním, co za svůj „svobodný“ život učiním. Neměla jsem zrovna chuť listovat encyklopediemi a zabývat se holými fakty, a tak mě rodič nasměroval na Kunderův Žert. Po pár desítkách stran jsem knihu odložila. Přemýšlela jsem o tom, jak asi bude můj pokojík vypadat, až má hlava pod náparem tolika filozofických myšlenek vybuchne a mozek se rozprskne na bíle vymalovanou zeď. Ke knize jsem se nevrátila, protože jsem ji považovala za naprosto nevhodnou inspiraci pro můj román. Nechápala jsem ani polovinu toho, o čem Kundera psal. Ale dnes? Dnes jednoznačně měním názor. Nejen prostřednictvím hlavního hrdiny Ludvíka, ale i všech, kteří s ním nějak souvisí (milanky, přátel, nepřátel) nám autor podává přesný obraz toho, co se lidem během převratu, represí a dalších několika let až do uvolnění honilo hlavou. Dává nám nahlédnout do myšlenek postav, které jsou názorově velmi odlišné. Tím na jednu stranu činí dílo rozmanitějším, ale ve výsledku má pak čtenář nejednotný pocit a neví, nad kterým tématem přemýšlet dřív. Co ale všechny hrdiny, kteří se během vyprávění dostanou ke slovu, spojuje, je základní otázka: *proč jsem vstoupil a proč jsem (byl) věrný?*

3 Lavice obžalovaných

Za vším hledej člověka. Co vedlo k něčemu tak hrůznému a nesmyslnému, jako bylo vnímání světa a člověka v něm - ne jako jednotlivce, ale jako anonymní ovci v obrovském stádu? Člověk.

Na lavici obžalovaných sedí čtyři osoby. Milenka Helena, přítel Kostka, nejlepší kamarád Jaroslav a samotný Ludvík.

3.1

Nejsnadněji na tuto otázku může odpovědět **Helena**. Ludvíkův prostředek ke mstě na člověku, který mu zničil život. Helena za svou stranu i dýchá. Vždyť je to jen normální citlivá žena, která hledá jistotu a

lásku. Rodina jí nedává štěstí – manžel má i jiné ženy –, už deset let dělá tu samou práci. Kde jinde se jí má dostat uspokojení? V dnešní době máme telenovely a nekonečné seriály, v kterých jde stále o totéž, jen herci a jejich postavy umírají, přicházejí noví, lidé zažívají dobrodružství, lásku, neštěstí a opětovné štěstí. A lidé se k těmto druhům zábavy stále více a více utíkají, protože potřebují uspokojit své základní potřeby. Pokaždé se při sloganu „Pravidelná dávka emocí“ buď rozesmějí nebo znechuceně přepnu kanál, ale neříká ta upoutávka jen holou pravdu? Pakliže v životě dospějeme do bodu, kdy zjišťujeme, že jsme citově vyprahlí, věci, které nás naplňovaly, už nás nenaplňují, je tak jednoduché odolat nabídce k – bytí falešnému – „znovunaplňení“? Helena sama říká: *„...jen jsem k partaji přilnula ještě víc než dosud, jakoby partaj byla živá bytost, člověk, spíše žena než muž, moudrá žena, mohu si s ní rozprávět docela důvěrně, když už si vlastně ani s nikým nemám co říci, nejenom s Pavlem, ani jiní mě nemají moc rádi, však se to ukázalo, když jsme museli řešit tu trapnou aféru, jeden náš redaktor, ženatý muž, měl poměr s techničkou od nás, ...“*

3.2

Poněkud složitěji odpovídá na otázku pan **Kostka**. Zastává teorii, že socialismus a křesťanství jsou si velice blízko. Vzhledem k tomu, že církve byly vždy bezcitné vůči chudým a trpícím (dělnická třída), nabídl se socialismus jako náhrada a zachránce. Je celkem pochopitelné, že se někdo nechá unést takovou představou. V jádru je velice slibná a člověk – zničen válkou a neskonale prahnoucí po nějaké změně – pak lehce přehlédne všechny nešvary, které hnutí nese s sebou. Jedním z těch háčeků je paradoxně nejzákladnější podstata křesťanství – Bůh, přesněji řečeno jeho absence. Kostka v ní zprvu vidí jen důtku určenou křesťanům, ale postupem času mu dochází, že bez Boha socialismus nemůže fungovat, aniž by se neodklonil od svých základních principů. Komunistická teorie je zcela protináboženská, ale v začátcích měla všechny příznaky náboženského hnutí. Roky 1948 až 1956 byly dobou kolektivní víry, kdy se lidé vzdávali svého ve prospěch vyššího. Vždyť i marxistické poučky se významem podobaly spíše Evangelium. Jenomže hnutí svou náboženskost

nedotáhlo dokonce a samo se potopilo racionalismem a skepticismem – myšlenkovými směry, které stály při jeho zrodu.

Kostka na projev Božího posvěcení stále čeká. Snaží se sledovat Boží výzvy a nechává se jimi vést...

3.3

Ludvík a **Jaroslav** spolu hráli v cimbálové kapele a spojuje je láska k hudbě. Jaroslav v lidové hudbě a folklóru vidí obrovskou sílu. Vyslovuje myšlenku, že lidová hudba je zrcadlem doby. Začíná se u nás rozmáhat stejně jako džez na západě. Jenomže na rozdíl od džezu není vůbec aktuální, neoslovuje širší masy. Je potřeba lidovou hudbu přizpůsobit dvacátému století a to půjde jedině díky socialismu. Lidové písně přece vznikly na venkově, kde byl kolektivní způsob života; jimi se člověk neodlišuje, nýbrž spojuje s ostatními. Ale kapitalismus člověka oddělil od člověka. Jaroslavova láska k hudbě, láska k rodné zemi a touha po tom předat štafetu dál – štafetu, která započala až někdy v antice – ho dostává k souhlasu se stranou. Prozatím se snaží žít v obou svých světech. Ve světě reálném, ale i ve světě představ. Iluze ho stále odvádí k Jízdě králů, která – ačkoliv je reálná – symbolizuje ono předání „poselství“, v tomto případě synovi Vladimírovi.

3.4

Posledním na lavici obžalovaných je ústřední postava **Ludvík**.

Ludvíkův život byl jedním velkým nepatřičným žertem. Ludvík žil v pekle, žije v pekle (jak řekl jeho přítel Kostka) a v pekle i bude žít, protože jeho msta nedošla naplnění. Vlivem času se proměnila v pouhý neuskutečnitelný klam. Přesto byl jeho začátek docela slibný. Krátce po převratu bylo mezi studenty málo komunistů, a tak se veškerá moc soustředila do rukou té trošky, která řídila celý chod univerzity. Sám Ludvík říká, že byl opojen pocitem, že je v blízkosti *volantu dějin*. Žil v iluzi, že zahajuje tu epochu, kdy „*všichni nebudou ani mimo dějiny, ani pod patou dějin, nýbrž je budou dirigovat a tvořit*“. Myslel si, že *mimo* nic není. Není tam žádný život, jen pusto a prázdno. A opravdu, je *mimo volant dějin* vůbec něco? Když něčemu věřím a věřím, že je to dobré, a když

v dlaních svírám tu hladkou kůži obrovského volantu a vím (ano, v té chvíli jediné *vím!*), že mám šanci dát do chodu kolos a změnit svět, pak mi všechno kolem přijde malicherné. Lucie (naprosto ignorující dějiny a politiku) mu ukazuje, že i ve všedních věcech je útěcha. Ano, můžeme se radovat prostým životem (prostým z pohledu řidiče volantu), ale kdo pak bude řídit? Přece tady musí být někdo, kdo bude zatáčet, kdo šlápne na plyn či na brzdu, musí tady být někdo, kdo zapne stěrače a světla. Problémem ale je, že na sedadlo řidiče se nevejde celý svět. Pak tedy řídí pouhé individuality a potírají tak princip své komunistické teorie.

4 Proč nezůstali věrní?

Když jsem na začátku obžalovaným pokládala otázku: *proč jsem vstoupil a proč jsem (byl) věrný?*, schválně jsem ji nekonkretizovala. Milan Kundera ji sice vztáhl k období totality a k všeobecnému nadšení ve čtyřicátém osmém, ale směřoval pouze tímto směrem? Když si postupně projdeme všechny čtyři případy, zjistíme, že víra ztroskotala. Ať už víra v partaj, v sebe, či v cokoliv jiného. Helena sice došla naplnění v podobě lásky k Ludvíkovi, ale záhy byla donucena k pokusu o sebevraždu. Nakonec upadla do nejhlubšího ponížení a nespravedlivé potupy.

Kostka se odklonil nejen od socialismu, ale pochyboval i ve své víře v Boha. Přivedl k Bohu Lucii, ale sám zradil. Připadá si zmateně a absurdně.

Jaroslav se přesvědčil, že doba není jeho snům nakloněna. Iluze byly zahubeny zradou syna Vladimíra, který odmítl převzít štafetu. Právě v této chvíli se setkává s Ludvíkem a skrze ztrátu iluzí k sobě opět nachází cestu. Ludvík s odstupem času svou minulost vidí jinak. Ale i tak se s ní nedokáže vyrovnat. Zjišťuje, že čím více se jí snaží rozluštit, tím více se jí vzdaluje. Napravování chyb a odčiňování se stává naprosto marným. Stejně bude nakonec všechno zapomenuto.

Docházíme tak k závěru, že jakkoliv se snažíme věřit, dělat něco podle svého přesvědčení, *vůbec něco dělat*, vše se promění v marnost. Člověk svou nedokonalostí každým dnem zrazuje. Vždy zklame. Ať se snaží jakkoliv. Věříme, ale ani se podle své víry neumíme chovat. Otázkou zůstává: měli bychom se snažit něco napravit? Ludvík ukazuje zbytečnost.

Kundera tak nastavil problém, ale vyplývá z něj něco? Jasně nedává žádný návrh ke změně, i když by byl v tomto případě celkem žádoucí. Pouze poukazuje, jak je člověk nedokonalý. Poukazuje na problém. Avšak nenalzáme ani skrytou pobídku typu: „...vidíte, jak se to má, teď je na vás, aby jste se nad tím zamysleli a poprali se s tím sami...“

Pobídky není, protože sám Kundera nevidí řešení.

5 Použitá literatura

1. KUNDERA, M. *Žert*. Praha : Československý spisovatel, 1969. ISBN 22-142-69
2. Studentský underground:
<http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/milan-kundera.html>